

MODERN SCIENTIFIC CHALLENGES AND TRENDS

COLLECTION OF SCIENTIFIC WORKS
OF THE INTERNATIONAL SCIENTIFIC CONFERENCE

**Issue 11(33)
Part 1**

**Warsaw
2020**

MODERN SCIENTIFIC CHALLENGES AND TRENDS

ISSUE 11 (33)
Part 1

NOVEMBER 2020

Collection of Scientific Works

WARSAW, POLAND
Wydawnictwo Naukowe "iScience"
30th November 2020

ISBN 978-83-949403-3-1

MODERN SCIENTIFIC CHALLENGES AND TRENDS: a collection scientific works of the International scientific conference (30th November, 2020) - Warsaw: Sp. z o. o. "iScience", 2020. Part 1 - 147 p.

Editorial board:

Bakhtiyor Amonov, Doctor of Political Sciences, Associate Professor of Tashkent University of Information Technologies

Bugajewski K. A., doktor nauk medycznych, profesor nadzwyczajny

Czarnomorski Państwowy Uniwersytet imienia Piotra Mohyły

Tahirjon Z. Sultanov, Doctor of Technical Sciences, docent

Shavkat J. Imomov, Doctor of Technical Sciences, professor

Temirbek Ametov, PhD

Marina Berdina, PhD

Hurshida Ustadjalilova, PhD

Dilnoza Kamalova, PhD (arch) Associate Professor, Samarkand State Institute of Architecture and Civil Engineering

Oleh Vodiani, PhD

Languages of publication: українська, русский, english, polski, беларуская, казакша, o'zbek, limba română, кыргыз тили, Հայերեն

The compilation consists of scientific researches of scientists, post-graduate students and students who participated International Scientific Conference "MODERN SCIENTIFIC CHALLENGES AND TRENDS". Which took place in Warsaw on 30th November, 2020.

Conference proceedings are recommended for scientists and teachers in higher education establishments. They can be used in education, including the process of post - graduate teaching, preparation for obtain bachelors' and masters' degrees.

The review of all articles was accomplished by experts, materials are according to authors copyright. The authors are responsible for content, researches results and errors.

ISBN 978-83-949403-3-1

© Sp. z o. o. "iScience", 2020

© Authors, 2020

TABLE OF CONTENTS

SECTION: HISTORY SCIENCE

Djalilova Gulbahor Mamirovna (Andijon, Uzbekistan) O'RTA OSIYO XALQLARI TARIXINING DAVRLASHTIRISH MASALASI.....	6
Egamberdieva Gulnora Usivalievna (Fargona, Uzbekistan) ЁШЛАР ОНГИДА ВАТАНГА БЎЛГАН МЕХР – МУҲАББАТНИ ШАКЛЛАНТИРИШ.....	8
Hourie Ekhlef (Almaty, Kazakhstan) ABOUT KAZAKH NATIONAL WRITING AND CHANGES IN THE ALPHABET.....	11
Kodirova Nigora Shaydullayevna (Toshkent, Uzbekistan) QULDORLIK JAMIYATI DAVRI.....	19
Nazirov Baxtiyor Safarovich, Sayfuddinova Zarina (Denov, Uzbekistan) “IMOMUL HUDA – HIDOYATGA BOSHLOVCHI IMOM”.....	21
Toshtemirova Laziza, Shodiyeva Surayyo (Koson, Uzbekistan) ALISHER NAVOIY VA SULTON HUSAYN BOYQARONING O'ZBEK TILI MAVQEYINI KO'TARISH BORASIDAGI HAMKORLIKLARI.....	24
Бабитов Мақсуд Абдирасулович, Мамаражабов Бобир Нормўмин ўғли (Денов, Узбекистан) ХОРАЗМ ВОҲАСИ КҮЧМАНЧИ ЧОРВАДОР АҲОЛИСИНИНГ ДАФН МАРОСИМЛАРИ.....	28
Жўраев Мухриддин Хасанович (Денов, Узбекистан) ИМОМ ТЕРМИЗИЙНИНГ ЖАРҲ ВА ТАЪДИЛ ИЛМИГА ҚЎШГАН ҲИССАСИ.....	32
Корнилева Ирина Валерьевна (Набережные Челны, Россия) СОТРУДНИЧЕСТВО ИССЛЕДОВАТЕЛЕЙ РОССИЙСКОЙ ПРОВИНЦИИ XIX ВЕКА.....	35
Мамажонов Сойибжон Халилович, Ахунов Илхомжон Ибрагимович, Тошпўлатов Аброржон Мирхокимович (Фарғона, Узбекистан) СУЛТОН ЖАЛОЛИДДИН МАНГУБЕРДИНИНГ МЎҒУЛ БОСҚИНЧИЛАРИГА ҚАРШИ КУРАШИ.....	38
Мамаражабов Бобир Нормўмин ўғли, Жўраев Бахтиёр Режабович, Бебитов Мақсуд Абдирасулович (Денов, Узбекистан) АРАБИСТОН ЯРИМ ОРОЛИДА ДАВЛАТЧИЛИКНИНГ ШАКЛЛАНИШИ	42
Махамадалиев Лутфилло (Фарғона, Узбекистан) АМИР ТЕМУР ҲАЁТИ ВА САЛТАНАТИНИНГ ВУЖУДГА КЕЛИШИ.....	46
Мухамедова М. С. (Ташкент, Узбекистан) XIX АСР ОХИРИ – XX АСР БОШЛАРИДА ЎЗБЕКИСТОНДА САЙЁҲЛИККА ОИД ФАКТОЛОГИК МАЪЛУМОТЛАРНИНГ ЎРГАНИЛИШИ.....	50

Рустамов Зокир Тоирович (Ташкент, Ўзбекистан) ЎЗБЕКИСТОНДА 1920-1930 ЙИЛЛАРДА БОЛШЕВИКЛАРНИНГ ДИН ВА ИСЛОМГА ҚАРШИ РЕПРЕССИЯЛАРИ.....	54
Хомидов Фарходжон Абдухалимович (Тошкент, Ўзбекистан) ИМОМ АБУ ИСО ТЕРМИЗИЙ БУЮК МУҲАДДИС.....	59
Ҳаётова Нафиса Закировна (Бухара, Ўзбекистан) ҚАДИМГИ БУХОРО ДАРВОЗАЛАРИ ТАРИХИ ХУСУСИДА.....	64
Шарипов Файзулло Нарзиевич, Абдиалимов Шохижохон Мухтор ўғли (Қарши, Ўзбекистон) ЎЗБЕКЛАРДА РАНГЛАР БИЛАН БОҒЛИҚ ҚАДИМИЙ.....	70
Юсупов Ахбор Хайдаржон ўғли (Ташкент, Ўзбекистан) СОМОНИЙЛАР СУЛОЛАСИ НАСЛ-НАСАБИ АРАБ ТАРИХЧИЛАРИ АСАРЛАРИДА.....	75

SECTION: PHILOSOPHY

Bozorboyev Bahodir Karim o'g'li (Toshkent, Uzbekistan) AMIR TEMUR SIYOSIY BOSHQARUVINING O'ZIGA XOS XUSUSIYATLARI VA DIPLOMATYASIDA ISLOM DINING O'RNI (SH.O'LJAYEVA VA M. XAYRULLAYEV ASARLARI TALQINIDA).....	78
Азимов Улуғбек Абдухалилович (Фарғона, Ўзбекистан) МАЪНАВИЙ ДУНЁҚАРАШ ВА ҚАДРИЯТЛАРНИНГ ЎЗАРО АЛОҚАДОРЛИГИ.....	81
Иброҳимов Равшанхон Абдурахмон ўғли (Ташкент, Ўзбекистан) ҚУРЪОНИ КАРИМ МАЪНО ТАРЖИМАЛАРИ ДОЛЗАРБЛИГИ.....	83
Қораев Шерхон (Тошкент, Ўзбекистан) ТАСАВВУФ ШАЙХЛАРИНИНГ РАҚСУ САМОЪ ЙИҒИНЛАРИ (Алишер Навоий асарлари асосида).....	87
Прилуцька Алла Євгеніівна (Харків, Україна) СЕМІОТИКА СОЦІАЛЬНИХ КОМУНІКАЦІЙ МІСТА: ЕТНІЧНИЙ ТА МЕНТАЛЬНИЙ АСПЕКТИ.....	92
Эватов Салимжон (Фарғона, Ўзбекистан) ТАСАВВУФНИНГ ОТАШИН ЖАРЧИСИ.....	97

SECTION: POLITICAL SCIENCE

Абдурахманов Диёр Марсельевич (Ташкент, Ўзбекистан) КОНЦЕПЦИЯ ИСЛАМА И СЕКУЛЯРИЗМА В ТУРЦИИ.....	101
Акбаров Анваржон Тожиматович, Ахунов Илхомжон Ибрагимович, Тошпўлатов Абдоржон Мирхокимович (Фарғона, Ўзбекистан) МУСТАҚИЛ ЎЗБЕКИСТОННИНГ МАРКАЗИЙ ОСИЁ МИНТАҚАСИДА ТУТГАН ЎРНИ ВА БОШҚА ДАВЛАТЛАР БИЛАН ЎЗАРО АЛОҚАЛАРИ	107
Мадреимова Шахноза Розметова (Ташкент, Ўзбекистан) ОДНА ИЗ ЗЛОСТНЫХ ПРОБЛЕМ СОВРЕМЕННОГО МИРА НАРКОУГРОЗА.....	110
Юсупов Хуршид Муратжанович (Ташкент, Ўзбекистан) КОНФРОНТАЦИЯ И КОНСОЛИДАЦИЯ КУРДСКИХ ПАРТИИ.....	114

SECTION: SCIENCE OF LAW

Stati Vitalie Anatol (Chişinău, Moldova)

SINTAGMA „TREBUIA SĂ ŞTIE”: O GREŢĂ EŞUATĂ, RESPINSĂ DE
„ORGANISMUL” ART. 243 DIN CODUL PENAL AL
REPUBLICII MOLDOVA..... 120

Байзакова Р. Б., Таджиханова Б. Т.,

Бекбергенова А. К. (Алматы, Қазақстан)

ЗНАЧЕНИЕ ИНСТИТУТА ОСВОБОЖДЕНИЯ ОТ
ОТВЕТСТВЕННОСТИ ПО УГОЛОВНОМУ ЗАКОНОДАТЕЛЬСТВУ
РЕСПУБЛИКИ КАЗАХСТАН..... 133

Байзакова Р. Б., Таджиханова Б. Т.,

Бекбергенова А. К. (Алматы, Қазақстан)

ЭКОЛОГИЯЛЫҚ ЗАНДАРДЫ БҰЗУ ҮШІН ҚҰҚЫҚТЫҚ
ЖАУАПКЕРШІЛІКТІҢ ЖАЛПЫ СИПАТТАМАСЫ..... 137

Султанов Дилшод Миркамилович (Ташкент, Узбекистан)

ПУТИ СОВЕРШЕНСТВОВАНИЯ ПРАВОВЫХ ОСНОВ
ПЕРЕСТРАХОВОЧНЫХ ОТНОШЕНИЙ В УЗБЕКИСТАНЕ..... 141

ўрганган, балки ундан ҳадис ҳам ривоят қилган. Хусусан, “Сунани Термизий”да ушбу устозидан ҳадис ривоят қилган.

Шуни алоҳида таъкидлаш лозимки, олимнинг устозларидан саккизтаси Термизга нисбат берилган бўлиб, “Сунани Термизий” асарида улардан жами қирқ бешта ҳадис ривоят қилинган.

Хулоса ўрнида шуни айтиш керакки, Абу Исо Термизий нафақат ўз юрти, балки бошқа ўлкаларга ҳам илмий сафарлар қилиб ўз даврининг машҳур олимларидан турли илм соҳаларида таҳсил олган. Натижада, у буюк муҳаддислар қаторидан муносиб жой олган ва қатор қимматли асарларни битган. Хусусан, Абу Исо Термизийнинг саккизта устози айни термизлик бўлгани ҳам бир томондан Термиз шаҳрининг ўша давр ислом дини, илм-фан марказларидар бири бўлганини кўрсатса, иккинчи жиҳатдан термизлик олимларнинг илм-фанга катта ҳисса қўшганлиги англатади. Қолаверса, муҳаддиснинг илмий сафарларидан кейин ватанига қайтиб илм-фан тарқатишга саъй-ҳаракат қилгани ўз она юртига бўлган алоҳида эътиборни билдиради.

СПИСОК ИСПОЛЬЗОВАННЫХ ИСТОЧНИКОВ:

1. Шихобуддин Муҳаммад ибн Аҳмад ибн Усмон аз-Заҳабий. Сияр аълом ан-нубало. – Байрут: Муассасат ар-рисола, 1996. – Ж. XIII. – Б. 272.
2. Хайруддин аз-Зириклий. Ал-Аълом. – Байрут: Дор ал-илм ли-л-мулойин, 2002. – Ж. VI. – Б. 322.
3. Абу Абдуллоҳ Муҳаммад ибн Аҳмад ибн Усмон аз-Заҳабий. Мизон ал-иътидол фи нақд ар-рижол. – Байрут: Дор ал-маърифат, 1975. – Ж. III. – Б. 678.
4. Шамсуддин Аҳмад ибн Муҳаммад ибн Абу Бақр ибн Халликон. Вафият ал-аъён. – Байрут: Дор Содир, 1978. – Ж. IV. – Б. 278.
5. Мустафо ибн Абдуллоҳ. Кашф аз-зунун. – Байрут: Дор ихя ат-турос ал-арабий, 2004. – Ж. I. – Б. 320.
6. Солаҳуддин Халил ибн Ойбек ас-Сафдий. Нақт ал-ҳимян фи нуқат ал-ъумён. Миср: ал-Матбаа ал-жамолия, 1911. – Б. 264.
7. Абу Исо Термизий. Сунан. – Байрут: Дор ал-ғарб ал-исломий, 1996. – Ж. VI. – Б. 229.

Ҳаётова Нафиса Закировна
Бухоро Давлат Университети “Миллий ғоя, маънавият
асослари ва ҳуқуқ таълими” кафедраси ўқитувчиси
(Бухара, Ўзбекистан)

ҚАДИМГИ БУХОРО ДАРВОЗАЛАРИ ТАРИХИ ХУСУСИДА

Аннотация: *Ушбу мақолада Бухоро шаҳрининг қадимий қалъа девори ҳамда шаҳарнинг тарихий дарвозалари хусусида айрим маълумотлар берилган.*

Калит сўзлар: *қалъа, Канпирак, бурж, хонақо, қопқа, Аттор, Нур, меъморлик.*

Бухоро Марказий Осиёнинг энг қадимий шаҳарларидан бўлиб, жаҳон тамаддуди ривожланишида катта ҳисса қўшган йирик савдо марказларидан биридир. Ўзининг узоқ тарихи давомида шаҳар фаол қурилиш ва қайта қурилишнинг бир неча босқичларини бошидан кечирди. Шаҳар қадимдан мудофаа деворлари билан ўралган бир қалъа шаклида бўлиб, йигирма беш аср мобайнида меъморлик ривожини намоён этадиган обидаларнинг нодир мажмуасини ўзида жамлаган. Шаҳарнинг тарихий ва қадимий кўринишини ҳозирги кунгача сақлаиб келаётган қалъа деворлари ва унинг дарвозаларининг аҳамияти каттадир.

Илк ўрта асрларда обод воҳаларни ташқи душман босқинидан ҳимоя этиш учун уларнинг атрофлари бир неча юз чақирим узунликда баланд ва қалин деворлар билан қуршаб олинган эди. Бухоро воҳаси атрофини 336 км. лик масофада ўраб олган мудофаа девори “Канпирак” номи билан машҳур бўлган. Наршаҳийнинг ёзишича бу девор 783-831 йилларда барпо этилган [1; 112]. VII асрдан қадимги Бухоро шаҳрига 7 дарвоза орқали кирилган [2; 41]. Бу дарвозалар Темир дарвоза, Кўҳандиз дарвозаси, Бинни Асад дарвозаси, Бинни Саъд дарвозаси, Атторлар дарвозаси, Нур дарвозаси, Ҳақроҳ дарвозалари бўлган.

Маълумки, мўғул истилоси даврида қалъа деворлари ва дарвозалар вайрон қилиниб шаҳар ўт ичида қолиб кетади.

Шаҳар ҳозирги қиёфасига Шайбонийхонлар ва Аштархонийлар сулоласи ҳукмронлик қилган XVI - XVII асрларда эришган [3; 77]. Бухоро мудофаа девори асрлар мобайнида бир неча марта ўзгарган. XVI асрда шайбоний Абдулазизхон ибн Убайдуллахон ҳукмронлиги даврида (1540-1550) қалъа девори кенгайтирилди. Абдуллахон II ҳам шаҳар деворларини мустаҳкамлайди ва ғарбий қисмини яна кенгайтиради [4; 20]. Шу тариқа девор узунлиги 12 чақирим масофага етказилиб, баландлиги 10 ва қалинлиги 5 метр ўлчамда бутунлай қайта қурилади. Унга махсус 110 бурж ўрнатилиб, ҳимоя имкониятлари кучайтирилади. Қалъа девори тузилиши тўғри тўртбурчак шаклида эмасди. Акс ҳолда унинг майдони 900 гектардан ортиқроқ бўларди. Деворнинг бўртиқ ва қавариқ ўринлари кўп бўлиб, шаҳар майдони 650-700 гектар деб тахмин қилиш мумкин [5; 141].

Шайбоний Абдулазизхон ибн Убайдуллахон қурилишидан кейин Бухоро шаҳри дарвозалари ўн биттага етади. Жумладан,

1. Мозори шариф дарвозаси. XIII асргача у Калабод дарвозаси деб аталган. Ундан Хожа Муҳаммад Баҳовуддин Нақшбандий зиёратгоҳига борилар эди [6].

2. Самарқанд дарвозаси. Шаҳарнинг шимоли-шарқий тарафида жойлашган, ундан бошланган йўл орқали Самарқандга борилган. Самарқанд дарвозаси 1959 йилгача сақланган эди [7]. 2007 йил 11 сентябрда Вазирлар Маҳкамасининг “Бухоро шаҳрининг тарихий қисмидаги маданий мерос объектларини муҳофаза қилиш масалалри тўғрисида” Қарори асосида [8], 2008-2009 йилларда шаҳарнинг қадимги кўринишини тиклаш борасидаги сайи-ҳаракатлар натижасида қалъа дарвозаларнинг баъзилари рамзий тарзда тикланди.

3. Ҳазрати Имом дарвозаси. Бу дарвоза ташқарисида Имом Аҳмад Абу Ҳафс Кабир (вафоти 834-835) қабри бор эди. Унинг шарафига мазкур ном

аталган. X асрларда бу қопқа дарвозаи Маъбад деб аталган [1; 23].1959 йилларда совет ҳукумати юритган сиёсати оқибатида, шаҳар худудини кенгайтириш баҳонаси билан кўпгина тарихий иншоотлар, жумладан масжид, мадраса ва шу қатори шаҳар девор ва дарвозалари бузиб ташланади. 2008-йилда дарвоза рамзий тарзда қурилади.

4. Ўғлон дарвозаси. Ромитан йўли шу қопқадан бошланади [6; 19]. 50-йилларда унинг ёнига жойлаштирилгин ҳарбий қисм томонидан бузиб ташланган.

5. Талипоч дарвозаси. Ундан Чор Бакр, Оғоибузрук ва Хожа Убон зиёратгоҳларига бориларди.

Талипоч дарвозаси (олд ва орқа қисми)

6. Ширгарон дарвозаси. Чашмаи Айуб ва Хиёбон даҳаларига шу қопқадан кирилган.

7. Қорақўл дарвозаси. Шаҳарнинг ғарбий тарафида жойлашган бўлиб,

Ҳозирги кўриниши 1923-27 йилларда олинган расм

Қорақўлга борилган. Уни “Ҳожилар дарвозаси” деб ҳам аташган.

Бухоро халқи, одатда, шу дарвозадан ҳажга йўлга отланарди ва қайтганда ҳам ундан шаҳарга кириб келарди. Дарвоза 1558-1575 йилларда Абдуллахон томонидан қурдирилган.

8. Шайх Жалол дарвозаси шаҳарнинг жануби-ғарбий томонида бўлиб,

Бухорони кўчманчи қабилалардан аҳолини ҳимоя қилган. Амир Абдуллазизхон ўз устози Шайх Жалолиддин шарафига шаҳар дарвозаларининг бирини номини шайх Жалол деб атайди. Дарвоза ичкарасида унга атаб хонақо қурилади [9; 15]. Кейинроқ хонақо ёнида масжид ва унинг вафотидан кейин мақбара қурилади. Лекин, 1930-40 йилларда бу обидалар вайрон қилиниб, ўрнига акация дарахтлари ўтқазилган. Ҳозир шайх Жалол гузарининг бир қисмида вилоят касалхонасининг бинolari қурилган. Дарвоза рамзий тарзда тикланган..

9. Намозгоҳ дарвозаси 1119-йилда уста Бақо томонидан қурилган бўлиб, 1550-йилларда Аштархоний Абдуллазизхон томонидан таъмирланган. Дарвозахонанинг бўйи 11,6 метр, эни 13,8 метр бўлган.

1930-йиллар сурати

10. Силахона дарвозаси. Бу қопқадан чиқиб, охунд Юсуф Қорабоғий, Шамсул Аимма ал-Кирдарий, Абдуллоҳ Сабзамунӣ, Ғавсул Аъзам зиёратгоҳларига борилган.

11. Қарши дарвозаси. Шаҳар жанубида жойлашган. Қарши, Балх, Қобул, Ҳисор тарафларга борадиган карвон, кўпинча шу қопқадан чиққан. Кейинги ҳукмдорлар деворни зарурат бўлганида таъмирлатиб туришган.

Қарши дарвозаси Бухоро иқтисодиётига асосий аҳамият касб этган дарвоза ҳисобланган. Когон орқали темир йўл линияси ётқизилгандан сўнг Бухорога келтириладиган ва олиб кетиладиган товарлар (пахта, қорақўл мўйнаси, матолар) шу дарвоза орқали ўтган. Амир Абдулаҳадхон даврида Когондан Бухоронинг Қарши дарвозасигача, кейинчалик Қарши дарвозасидан иккинчи пассажгача ва ундан почта бўлимигача бўлган йўлда тош ётқизилган.

“Бухоронинг қайта қурилиши ва транспорт воситаларининг кўпайиши муносабати билан” 1939-йил 17-майда имзоланган ҳужжатга асосан Бухоро шаҳар кенгашига Қарши (Қавола) дарвозаси ва унда туташ қадимий шаҳар деворларини бузиш бўйича торшириқ берилади ва дарвоза бутунлай бузиб юборилади. Ҳозирги кунда мазкур дарвоза ўрнида Бухоронинг марказий кўчаларидан бири Б. Нақшбанд ва И. Каримов кўчаларини туташтирувчи “вокзал” чорраҳаси жойлашган.. Айни пайтда ҳам бу чорраҳа том маънода Бухоронинг эски шаҳрига кириш жойи саналади.

Хулоса қилсак, ҳозирги кунга келиб бу дарвозаларнинг фақат иккитасигина (Қорақўл ва Талипоч) бизгача етиб келган холос, қолганлари XX аср иккинчи ярмидан бошлаб совет ҳукумати даврида шаҳар қиёфасига катта ўзгаришлар қилинди. Шу асносида шаҳар икки қисмга эски ва янги шаҳар қисмларга ажратилиб, кўпгина тарихий обидалар, мачит ва мадрасалар, савдо тоқилари, қалъа деворлари ва дарвозалар бузилиб ташланади. Шуни таъкидлаш керакки, шаҳар дунёда кам учрайдиган, милоддан аввалги V асрдан бошлаб бир жойнинг ўзида ташкил топиб, ривожланиб келаётган шаҳарлар сирасига киради. Шу сабаб жаҳонда илму маърифати билан танилган олим-фозиллар туғилиб ўсган ўлкани ҳар бир тарихий обидасини, шаҳарнинг қалъа деворлари ва дарвозалар тарихини билиш ва уларни асраш, шаклланган тарихий муҳитни сақлаб қолиш ҳар биримиз учун муҳимдир.

СПИСОК ИСПОЛЬЗОВАННЫХ ИСТОЧНИКОВ:

1. Наршахий. Бухоро тарихи. Мерос, Т. 1991. 112-бет
2. Ибн Ҳавқал, Ернинг сурати китоби., Т. 2011. 41-бет.
3. Ўзбекистон.Шаҳарлар ва афсоналар. Т., “Давр” нашриёти, 2014, 77-бет
4. А. Жуманазар. Бухоро таълим тизими тарихи.Т., “Академнашр”, 2017, 20-б.
5. Ҳ. Тўраев. К исторической топографии Бухары // XIX аср охири –XX аср бошларида Бухоро. Республика илмий-назарий анжумани материаллари. Б, 2016. - 141-б.
6. Абу Абдурахмон Абдуллоҳ ал-Бухорий. Тарихи Бухоро ва таржумат улуламо. ШҚМ.№1595 (тошбосма).-Б.19
7. Д.Ш. Муродова. XX аср бошларида Бухоро шаҳри дарвозаларининг ҳолати хусусида. 2016. - Б. 136.
8. lex.uz
9. Н. Йўлдошев, Ҳ. Қурбонов “Бухоро шаҳри ва унинг атрофидаги зиёратгоҳлар тарихи”. “Бухоро”, 2001й, 15-б.

Шарипов Файзулло Нарзиевич
Қарши давлат университети катта ўқитувчиси,
Абдиалимов Шоҳижаҳон Мухтор ўғли
Қарши давлат университети талабаси
(Қарши, Ўзбекистон)

ЎЗБЕКЛАРДА РАНГЛАР БИЛАН БОҒЛИҚ ҚАДИМИЙ

Инсонлар ҳаётида учрайдиган ранглар уларнинг маънавиятини шакллантиришда ҳам муҳим ўрин тутиб, ранг руҳиятига ҳар дақиқада ижобий таъсир этиши мумкин.

Ранг- моддалар чиқарган ёки қайтарган нурланиш таъсирига мос равишда ёруғликнинг муайян кўриш нуқтасини ҳосил қилиш хоссаси. Нурланишнинг ёруғлик энергияси атрофидаги буюмлардан қайтиб, кўз қорачиғи орқали кўзнинг сезгир ҳужайралари қабул қилувчи пардасига тушиб, унга фаол таъсир қилади. Модда қайси рангдаги нурни ютса, ўша рангдаги нурни ўзидан чиқаради.

Ранг-тус, ранг, бўёқ;бўяш учун ишлатиладиган модда, бўёқ. Ранг-тасвирнинг асосий ифода ва тасвир воситаси; нарсаларга суртилган ёки сингдирилган бўёқ, сир; бирор нарсанинг ўзига хос бўёғи, тус; кишининг юзидаги қизиллик даражаси. Шунингдек ранг-баранг,рангвор, ранг- тасвир, рангдор, рангин, рангламоқ, рангли, ранго- ранг, рангпар, ранг- рухсор, ранг-рўй, рангсиз, ранг- тус, ранг- кут каби сўзлар ҳам мавжуд [1: 347-349].

Уч хил рангнинг қўшилишидан ҳоҳлаган рангни ҳосил қилиш мумкин. Халқаро келишувга мувофиқ уч асосий ранг танлаб олинган: қизил, яшил ва ҳаворанг. Рангларни бир бири билан аралаштириб, янги ранг ҳосил қилиш услуги ётади. У ҳам камалак (спектр) рангларини бир- бири билан аралаштириш орқали 280 дан зиёд ранг тусланишини ҳосил қилиш мумкин.

Ранг инсон руҳиятига ҳам таъсир этувчи муҳим восита бўлиб у инсонда қувонч ва маъюслиқ, тетиклик ва ғамгинлик, хотиржамлик ва безовталиқ туйғуларини уйғотади. Халқимизда “Ранг-кўр, ҳол сўр” ибораси бежизга айтилмаган. Бу билан “Биров билан муомала қиладиган бўлсанг, унинг ранг-рўйига, яъни соғ ёки носоғлигига, кайфиятининг яхши ё ёмонлигига, унга айтиладиган гап-сўзингни ўрнида ёки ўрни эмаслигига, вақтими ёки вақти эмаслигига ва ҳ.к.га қараб иш кўриш. Масалан, ”Сўхбатдошинг нодон бўлса, унга яраша ҳол-аҳвол сўра, унга тасалли берувчи кўнглини кўтарувчи гап-сўз қил, юрагига ваҳима соладиган, асабини бузадиган гапларни, хабарларни айтиб,унинг касалига касал қўшма!” деган маънода насиҳат қилинадур [2: 301].

Табиатдаги ранглар ахроматик ва хроматик рангларга бўлинади. Ахроматик рангга оч ва тўқ қорагача бўлган бўёқлар, қолганлари хроматик (қизил, сариқ, кўк ва ҳ.к) ранглар киради. Хроматик ранглар ўз навбатида иссиқ (қизил, сариқ, зарғалдоқ) ва совуқ (кўк, мовий, бинафша) шунингдек ҳар иккисига муайян (бинафша, яшил) рангларга ажратилади [3: 249].

Баҳорда лола сайлига чиқилганида, тоза ҳаводан ташқари қир-адирларда турли рангдаги гулларни, майсаларни, мусаффо осмонни, тоғ чўққисидаги оппоқ қорни кўриб кайфият кўтарилади, ҳаётга ва табиатга бўлган меҳр ошади. Шунинг учун ҳам қадимдан табиблар беморларга эрта баҳорда